

Filosofie a veřejné její působení

Společenský význam filosofie musí být rozlišován na význam skutečný a na význam, jaký je filosofii právě připisován. Proto také musí být rozlišováno veřejné působení filosofie ve dvojitým smyslu: působení zjevné, jak je společností vnímáno a registrováno, a působení skryté, tím mocnější, čím méně lidí si to ve společnosti uvědomuje. Myšlení je totiž také jakási dovednost, které se každý člověk musí nějak naučit. A o všech dovednostech platí, že fungují (v jisté své rovině) tím lépe, čím méně na ně musíme myslet, tj. čím víc se nám daří je „ekonomizovat“ tím, že je z určité části převedeme v rutinu. Každá dovednost má totiž celou řadu rovin, a na ty vyšší roviny ji lze dovést pouze tak, že ty nižší roviny jakoby „automatizujeme“, abychom je nemuseli vědomě sledovat a hlídat, a abychom si tak uvolnili svou pozornost na dosažení vyšších úrovní a kvalitnějších výsledků. Když to aplikujeme na samo myšlení, je zřejmé., že při běžném myšlení, kdy jsme soustředěni především na věci kolem sebe, na jednotlivé záležitosti a rozmanitá opatření atd., nemůžeme se rozptylovat tím, že bychom stále sledovali, co to vlastně děláme, když myslíme. Jakmile však opustíme „každodennost“ a musíme čelit záležitostem zvláštním a mimořádným, takže nároky na kvalitu, úroveň a přesnost našeho myšlení prudce stoupají, nabývá nutnost kontrolovat také (a někdy dokonce především) své myšlení a především jeho způsob i metody mimořádné naléhavosti. A v tu chvíli začne být takový badatel, který učiní významným tématem svého zkoumání také nebo dokonce hlavně své myšlení, v napětí nejen vůči svému běžnému způsobu myšlení, ale také vůči běžnému myšlení většiny lidí svého nejbližšího, ale i vzdálenějšího okolí, a vposledu vůči běžnému způsobu myšlení v dané společnosti. A v ten moment začíná být jeho myšlení v napětí i vůči dosavadní tradici myšlení, která má značnou setrvačnost. A to je situace, kdy takové napětí musí vyústit ve vliv nového způsobu myšlení postupně na stále větší okruh společnosti, až posléze na společnost celou.

(Písek, 091021-2.)